

De Doelen, vrijdag 21 juni 1974, 20.15 uur

ROTTERDAMS PHILHARMONISCH ORKEST

Dirigent: Willi Boskovsky

Soliste: Ingrid Haebler, piano

Joseph Haydn
1732 - 1809

Overture in D, Hob. Ia nr. 7 * (1777)

Wolfgang A. Mozart
1756 - 1791Concert in A, K.V. 414 * (1782/83)
voor piano en orkest

Allegro

Andante

Allegretto

Franz Schubert
1797 - 1828Entr'acte- en balletmuziek uit
'Rosamunde', opus 26 (1823)Emil N. von Reznicek
1861 - 1945

Overture 'Donna Diana' * (1894)

PAUZE

Johann Strauss
1825 - 1899Overture Waldmeister
Wo die Zitronen blühen
Neue Pizzicato Polka
Champagner Galopp
Czardasz uit 'Die Fledermaus'
Kaiserwalzer* Van deze composities zijn grammofoonplaten in de Centrale
Discotheek aanwezig.

De violist Willi Boskovsky begon zijn carrière in de twintiger jaren in het orkest van Johann Strauss (!), een zoon van Eduard Strauss, die weer een zoon van Johann Strauss Sr. was. Met dit orkest kwam hij tijdens een van de vele buitenlandse reizen, omstreeks 1927, naar Amsterdam. Clemens Krauss haalde hem in 1932 naar de Wiener Philharmoniker, waarvan hij in 1939 concertmeester werd. Hij speelde onder leiding van alle grote dirigenten, zoals Bruno Walter, Wilhelm Furtwängler, Willem Mengelberg en Karl Böhm.

Op 1 januari 1955 leidde Willi Boskovsky als 'Stehgeiger' voor de eerste keer het traditionele nieuwjaarsconcert. Dit concert vormde de start van zijn carrière als dirigent: hij stond inmiddels voor een groot aantal orkesten, waaronder het New York Philharmonic Orchestra, het New Philharmonia Orchestra, het NHK Orkest van Tokio, het London Symphony Orchestra, het Concertgebouw-orkest en het Rotterdams Philharmonisch Orkest.

Ingrid Haebler - in Wenen geboren - studeerde in Salzburg, Wenen, Genève en Parijs. Zij speelde reeds op 11-jarige leeftijd in het openbaar met orkest.

Zij maakt uitgebreide toernees door Europa, Australië, Nieuw-Zeeland, U.S.A. en Canada. Plaatopnamen maakte zij van alle Mozart pianoconcerten en sonates, en verder vele solo- en kamer-muziekwerken van Haydn, Schubert, Schumann en Chopin.

Het moet de niet-ingewijde in de muziekterminologie soms toch wel duizelen. Aan Köchel Verzeichnis (K.V.) bij Mozart zijn we weliswaar gewend, dat BWV een afkorting is van Bach Werke Verzeichnis was misschien nog te raden, maar wat moeten we nu weer met Hob.? Welnu, het gaat hier om de Nederlandse musicoloog Anthony van Hoboken, die na een studie van meer dan een kwart eeuw in 1957 het eerste min of meer volledige overzicht van de composities van Joseph Haydn het licht deed zien. Als u dan weet dat onder rubriek Ia Haydns ouvertures zijn gerangschikt, dan is er al weer een probleem minder in de wereld.

Er blijven er, om ons tot de muziek van Haydn te beperken, evenwel nog genoeg over. Het compositiejaar staat vast: Haydn schreef zelf boven zijn partituur 1777 en de titel Sinfonia, de gebruikelijke Italiaanse benaming voor een ouverture. Een ouverture waarvoor weten we echter niet. Het zou een opera, een Singspiel of wellicht het marionettenspel Dido kunnen zijn dat in 1777 in het slot Esterháza is opgevoerd. In sommige uitgaven komt deze muziek echter ook voor als een van de drie mogelijke slotdelen van Haydns 53ste symfonie, bijgenaamd L'Impériale, die hij twee jaar eerder had geschreven.

Laten wij ons vanavond maar niet verder in deze problematiek verdiepen. Dan rest ons een zorgeloos stukje muziek, geschreven in de klassieke hoofdvorm met een resoluut eerste en een lyrischer tweede thema, verwerkt op de geniaal-speelse manier die Haydn als geen ander beheerste.

W. V.

Wolfgang A. Mozart: Pianoconcert in A, K.V. 414

In de herfst van 1782 componeerde Mozart te Wenen in één korte geniale serie drie pianoconcerten; niet alleen in Wenen, maar bepaald ook gericht op het publiek van die stad, dat voor de componist, getuige brieven uit die tijd 'een auditorium was waarvan men het oor moest strelen'. Geen groot geconcipieerde werken dus, maar bescheiden opgezette 'kamerconcerten' met in thematiek en structuur alle eigenschappen van Mozarts overige werken voor solo-instrument en orkest, maar zonder harmonische complicaties en in de muziek verweven dramatische verwickelingen.

Het drietal K.V. 413, 414 en 415 draagt ook in zijn instrumentale bezetting het stempel van een streven naar eenvoud. Het is weer Mozart, die zelf in zijn correspondentie de nadruk legt op het intieme karakter van de werken: 'Men moet ze zó spelen, dat ze door een strijkkwartet begeleid kunnen worden'. Strijkkwartet, of althans een zeer klein strijkorkest, ziedaar de eerste opzet van de orkestrale begeleiding in deze drie Weense pianoconcerten. Hobo's en hoorns, en in K.V. 415 ook nog trompetten en pauken, zijn later door de componist toegevoegd, alweer met de nadrukkelijke

mededeling dat de uitbreiding van het instrumentarium het karakter van deze 'kamermuziek' niet mocht aantasten. Niet alleen dat variëren van de bezetting, dat herschrijven van de orkestpartij, is het bewijs in praktijk, dat Mozart hier drie werken heeft gecreëerd die hemzelf bijzonder dierbaar waren. Vooral ten aanzien van het heden uit te voeren concert in A staan ons drie gegevens ten dienste die de favoriete positie van de concerten uit deze periode bewijzen: het bestaan van een tweede, later gecomponeerd Rondo als vervanging voor het oorspronkelijk laatste deel, vervolgens de talrijke aanwijzingen van veelvuldige uitvoeringen in die tijd (terwijl het stuk pas drie jaar na veel geharrewar over kleine geldsommen van en voor uitgever werd gepubliceerd!), en tenslotte, ook al ter staving van het tweede bewijs, de uiterst interessante schetsen voor een nieuwe solo-cadens bij het eerste deel op de achterkant van het manuscript dat de cadens bij het latere, veel grootser geconcipeerde concert in A, K.V. 488, bevat. Het is niet wonderlijk dat van het aansluitende drietal het concert K.V. 414 zich niet alleen in de speciale gunst van Mozart, maar ook in die van het publiek heeft kunnen verheugen, meer dan beide andere werken. De eenvoud van opzet in het eerste deel, de technisch consequent in formules gebouwde solopartij daar, gevolgd door een zeer plechtstatig andante (eigenlijk een contradictio), het zijn delen waarin pure eenvoud tot een maximale muzikale expressie blijkt te kunnen leiden. Waardeert men een vrolijke en bepaald pretentieloze anticlimax na het van stemming geniale-gesluierde middendeel, dan is daar het simpele slot-rondo, dat wij persoonlijk, zeker na Mozarts zo duidelijke autobiografische aanwijzingen, zonder twijfel steeds vervangen zouden willen zien door het later in de plaats daarvan gecomponeerde, veel substantiëlere rondo, dat door Köchel, chronologisch ten onrechte het nummer 386 meekreeg. De eenvoud van klank, structuur en harmonie, en het gebruik van weinig spectaculaire technische elementen in de solistische sector impliceren bepaald geen sinecure voor de uitvoerende musici. Integendeel: de doorzichtigheid, de parelende regelmaat van zestienden-opeenvolgingen in eerste en laatste deel en de expressie met minimale (noten-)middelen vereisen de precisie die men, overgebracht van het visuele naar het auditieve, met kantwerk zou kunnen vergelijken.

Gérard Verlinden

Franz Schubert: Entr'acte- en balletmuziek uit 'Rosamunde'

Schubert wordt bewonderd als componist van liederen, kamermuziek en symfonieën en al ligt de Rosamunde-muziek vertrouwd in het gehoor, zij zal waarschijnlijk toch weinig associaties wekken met andere toneelmuzieken van deze componist en met de opera's die hij geschreven heeft. De kleine bescheiden Weense musicus bezocht talloze theatervoorstellingen, en eigenlijk heeft hij naar vaak wordt verondersteld gestreefd naar een grote dramatische carrière. Dat is ook wel te zien aan een niet geringe productie op dit gebied, die bestaat uit niet minder dan zeventien opera's, zangspelen, toneelmuzieken of aanzetten daartoe. Apart daarvan heeft hij nog zeven ouvertures geschapen, waarvan

enkele nadrukkelijk als in 'Italiaanse stijl' worden betiteld. Lange tijd is aangenomen, dat Schubert wel naar iets groters streefde, maar toch in het kleine onsterfelijk is geworden. Daar is men echter momenteel niet meer helemaal zo zeker van, want er is een neiging ontstaan om te veronderstellen, dat hij een heel grote invloed op de negentiende eeuwse operacultuur heeft uitgeoefend. zelfs tot en met Wagner toe. Er worden bijvoorbeeld aan de hand van zijn Paascantate 'Lazarus' vergelijkingen getrokken met Lohengrin en Tannhäuser. Hoe langer hoe meer vindt men ook andere invloeden terug en zo wordt nu ook 'Erlkönig' direct vergeleken met het voorspel van 'Walküre'. Niet helemaal onlogisch, wanneer men met frisse oren luistert.

Maar toen Schuberts muziek voor de eerste maal klonk, waren er natuurlijk heel andere overwegingen aan de orde. De toneelmuziek bij 'Rosamunde, Fürstin von Cypern' was na die bij de 'Zauberharfe', de tweede prestatie op dit gebied. De tekst was van de toenmalige dolle mina Helmina von Chézy, die ook het ongelukkige libretto voor Webers 'Euryanthe' heeft geschapen. Het stuk viel als een baksteen, maar ondertussen bleef Schuberts muziek in leven. Zij bestaat uit een tiental nummers. Aanvankelijk nam hij als ouverture die van zijn opera 'Alfonso und Estrella'. Met veel succes, want deze moest bij de première worden herhaald. Later is hij overgegaan tot de ouverture van de 'Zauberharfe'. De verdere Rosamunde-muziek bestaat uit orkeststukken, balletmuziek, een solo-romance en koren.

Hoewel het toneelstuk geen genade vond en het na twee voorstellingen uit ieders gezichtsveld is verdwenen, is Schubert met de toneelmuziek niet slecht bedacht. De publieke opinie laat weten, dat Schubert best een begaafde jongeman lijkt, ook al maakt hij soms een beetje bizarre muziek. Maar, zo luidt het goedgunstig in de kronieken, hij is nog in zijn ontwikkelingsperiode en we zullen nu maar hopen, dat hij in de toekomst veel geluk heeft. . . . Dat geluk heeft hij persoonlijk niet gehad, maar wij kunnen toch wel ruim 150 jaar na het ontstaan van deze muziek daaraan veel plezier ontlennen.

Drs. Barbara L. Kullberg

Emil von Reznicek: Ouverture 'Donna Diana'

Emil Nikolaus von Reznicek werd 4 mei 1861 te Wenen geboren. Hij studeerde aan het conservatorium te Leipzig, was in verscheidene Duitse steden als dirigent werkzaam en werd vervolgens militair kapelmeester te Praag.

Van 1896 - 1899 dirigeerde hij in Mannheim, in 1902 organiseerde hij te Berlijn orkest- en kamermuziekconcerten, in 1906 werd hij tot leraar aan het Klindworth-Scharwenka Conservatorium aldaar benoemd.

Van 1907 - 1909 dirigeerde hij de Opera en de Philharmonie in Warschau. Van 1909 - 1911 was hij weer als dirigent te Berlijn gevestigd, waar hij in 1920 leraar aan de Hochschule für Musik werd. Hij overleed 5 augustus 1945 te Berlijn.

Von Reznicek is de auteur van 11 opera's en één operette, 4 symfonieën en andere orkestwerken, koorwerken en kamermuziek. De opera Donna Diana, waarvan heden de frisse en levendige ouverture gespeeld wordt, dateert van 1894 en werd later nog tweemaal door de componist herzien.

Enige jaren geleden zag deze schrijver de première van de film '2001' (waarvoor Richard Strauss de inleidende maten van 'Also sprach Zarathustra' gecomponeerd zou hebben) en plotseling klonk daar - als het ruimteschip naar de maan zeilt - (te hard, toen) de 'Donau'-wals van Johann Strauss. Afgezien van de vraag of de Donau blauw is (aan de bron te Donaueschingen wellicht), hetgeen op dat moment niets ter zake deed, bleek de wals een unieke 'ruimte'-muziek, radierend van een helle vreugde.

Wij waren los van de aarde en zeilden gewichtloos door de ruimte, omhooggestoten door de drieklank van D groot. Hoe simpel zijn vaak 'onsterflijke' melodieën.

De wat ambivalente houding ten opzichte van de Weense wals, amusementsmuziek (per slot van rekening, niet waar), krijgt op die ogenblikken een fikse duw in de goede richting: de muziek was zelden blijer, stralender en men herinnert zich, dat ook Mozart en Beethoven amusementsmuziek van niveau componeerden.

Johann Strauss junior, dirigent van zijn eigen orkest en componist van meer dan 500 werken, was de zoon van Johann Strauss senior, dirigent van zijn eigen orkest en componist van 251 werken. Strauss senior, zoon van een herbergier, was autodidact en speelde reeds als tiener in het orkest van de befaamde Pamer en in dat orkest ontmoette hij die andere befaamde walsencomponist Josef Lanner. In 1819 volgde Strauss Lanner naar diens eigen orkest totdat tweedracht een splitsing opleverde en Strauss zijn eigen orkest formeerde.

In 1830 verhuisde Strauss naar 'Sperl' in Leopoldstadt, vanwaar uit zijn internationale faam zich verspreidde. Chopin en Wagner bezochten hem daar.

De Weense lichte muziek had een lange reputatie, Schmelzer, Fux en Schubert; Strauss en Lanner werkten in deze traditie, al trekt Strauss wel aan traditionele boeien door raffinementen in ritmische figuren. Vooral daarin is hij bijzonder, want zijn thematische inventie is bepaald geringer en zeker niet te vergelijken met die van zijn grote zoon. Hij is overigens de componist van de flitsende 'Radetzky-marsch'.

Zoon Johann was zes jaren oud toen hij zijn eerste wals componeerde: 'Erster Gedanke', maar zijn vader was allesbehalve geporteerd voor een muzikale carrière van zijn zoon. Johann werd een bankbediende, maar nam in het geheim vioollessen bij de concertmeester van zijn vaders orkest. Na de scheiding van zijn ouders volgde hij echter een formele muzikale opleiding en in september 1844 debuteerde hij met zijn eigen orkest van 15 musici met werk van zijn vader en hemzelf.

Strauss junior werd de 'ambassadeur' van het Habsburgse keizerrijk en reisde met zijn orkest door geheel Europa en Amerika, een spoor van enthousiasme achter latend. Men zei, dat Keizer Franz Joseph II regeerde tot de dood van Johann Strauss. In zijn walsen en operettes klinkt de pracht en praal, ook de charme en de 'elegance', van het 19e eeuwse keizerlijke Wenen. Zijn kracht, geënt op een meesterlijke beheersing van het ambacht, ligt in die lange, wijde melodische lijnen, ook in zijn instinct om de monotonie van de 3-4 maat te verhullen door die bogen van vloeiende melodie. Heel typerend zijn de introducties van de walsen, korte symfonische fragmenten, die duidelijk

'stemmingsstukken' zijn. Het is niet verbazingwekkend om te lezen, dat Strauss onder invloed van Liszt en Wagner heeft gestaan en men bedenke ook, dat hij Wagner dirigeerde in Wenen, toen men daar nog allerm minst vriendelijk dacht over dat genie. Hanslick, de zeer gevreesde criticus (die Tsjaikowski's vioolconcert vond 'stinken') beschuldigde hem van lonken met de 'Muzen van Weimar', maar dit lonken heeft hem zeker geen kwaad gedaan, gehoord zijn voortreffelijk klinkend resultaat. Wonderlijk genoeg was de componist van 'Der Zigeunerbaron' en 'Die Fledermaus' minder succesvol als theatercomponist, wonderlijk als men bedenkt, dat een werk als 'Die Fledermaus' gestaag en ijzersterk repertoire houdt.

Strauss had geen groot instinct voor het theater, hetgeen hem weinig wezenlijk begrip voor een libretto kostte. Zijn serieuze opera 'Ritter Pasman' is een grote onbekende.

In zijn operettes werd hij beïnvloed door Offenbach en ook wel door Lecocq. Offenbach bezocht Wenen in 1863 om de opvoering van 'Orphée aux enfers' bij te wonen en bij die gelegenheid ontmoetten de twee componisten Strauss en Offenbach elkaar. Het eerste resultaat van de kennismaking met Offenbach en zijn werk was Strauss' 'Indigo' (1871).

Johann Strauss junior had nog twee broers, Josef en Eduard en een zoon Johann, die componeerden en/of dirigeerden. Zij waren geenszins onverdienstelijk, maar het waarlijk bijzondere ontbrak. Later, in 1909/10, zou Richard Strauss, die geen familie was, in 'Der Rosenkavalier' een serie walsen schrijven, waarop men gaarne 'ruimteloos' zou zwieren.

Hans Citroen

Een goede ak(h)oestiek . . .

zoals de Doelenzaal bezit, heeft ook zijn nadelen. Je hoort hier alles.

Wist u bijvoorbeeld dat hoesten in deze zaal in geluidsvolume niet voor een mezzoforte spelende hoorn onderdoet?

Met een zakdoek voor uw mond hoest u nog maar pianissimo. Uw medeluisteraars en de musici zullen u dankbaar zijn.

Rotterdams Philharmonisch Orkest

1e viool

Gábor Radnai }
Gerard Hettema }
Erzsébet Hajdu-Horvay }
Kazukuni Murakami }
Vratislav Dufek }
Kaoru Murakami-Kakudo }
Mieke Biesta }
Dini Kelder-Brassers }
Fré Lantinga }
Jörn Schroeder }
Janice Walker }
Rob Hagedoorn }
Tomoko Ogawa }
Mariko Tsukahara }
Keitaro Takayama }
Hiroaki Oseki }
Michael Rizov }
Johannes Muyen }

2e viool

Roelof van Driesten }
Vaclav Novák }
Yasuo Ichinose }
Leo de Vries }
Hannie Voers }
Aya Jongert }
Jiri Prenosil }
Jo de Vos Burchart }
Hans Oudshoorn }
Anna Fritschová }
Agnes Tönkö }
Carolyn Davies }
Fumi Arai }
Sofia Szabo-Kiss }
Jennifer Cox-Morton }
Philip Philipse }

Altviool

Thomas Lorand }
Gerrit Oldeman }
Vladimir Krejza }
Josef Schebal }
Ans van der Horst-
van Eldik Thieme }
Max Roosenstein }
Jeanne Rizov-van Enys }
Toshihiko Mitsunaga }
Aad van der Weele }
Wilbert Scheifes }
David Cox }
Alison Ewer }
István Szábo }
Elisabeth Kissling }

Violoncello

Michel Roche }
Harro Ruijsenaars }
Johan van Looy }
Jan Hollinger }
Tadashi Tanaka }
Dora Dimitriev-Mintcheva }
Karel Möhringer }
Rob Hageman }
Toshifumi Waki }
Andrés Hegyi }
Hans Borstlap }

Contrabas

Gerrit van Dijk }
Henny van de Water }
Paul Bronkhorst }
Hardmoed Grefe }
Ton Doomernik }
Osamu Yamamoto }
Bert Drewes }
Michio Setogawa }
Bert van Dinteren }

Fluit

Raymond Delnoye }
Ruud Maas }
Jo Hagen }

Fluit/Piccolo

Wim Steinmann

Hobo

Heinz Friesen }
Jan Spronk }
Henk Heunen }

Hobo/Engelse hoorn

Kees van den Berg

Klarinet

Herman Wester }
George Pieterse }
Henk de Graaf }

Klarinet/Basklarinet

Henk Leether

Fagot

Adam Schlebaum }
Wim Stok }
Peter Meijers }

Fagot/Contrafagot

Ferdinand Duran

Hoorn

Pieter Gouderjaan }
Eddy van Leeuwen }
Jan Peeters }
Nico van Vliet }
Ferry Koch }
Willem Stedelaar }
Bob Stoel }

Trompet

John Floore }
Peter Masseurs }
Thom van der Kruk }
Frans Vreugdenhil }

Trombone

Gerard Velthuysen }
Bas Dekker }
Frans van Luin }
Peter Veenhuizen }
Wouter Hoekstra }

Tuba

Gerard Middendorp

Pauken

Loet Talboom

Slagwerk

Jan Schulenberg }
Gerard Vermeulen }
Freek Hendrikse }
Huub Righarts }

Harp

Teresia Rieu }
Inez Kraker }